

Optimal Therapy

12 MAR 2011

Handwritten: 891.99
U-27

891.99

U-27

Handwritten: uy

ԳԵՂԱՍ ՍԱՐԳՍՆ

Յ

ԵՐԿԱԹԵ ՎՈՏՆԱԶԱՅՆԵՐ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1 9 3 3

29.07.2013

53880

Գրա. եմբաղիք՝ ~~ՍՍՀՄ ԳԼԽԱՆՈՒԹՅԱՆ~~
Տեխ. եմբաղիք՝ ~~ՍՍՀՄ ԳԼԽԱՆՈՒԹՅԱՆ~~

2396
47

Այս ծերմակ թղթի վրա
Գրում եմ իմ յերգերը.
Թողնում եմ նրա վրա
Իմ կյանքի նուրբ մի թելը.
Ցերը կարդաս այս տողերը
Իմ սիրտն զգա քո դեմ,
Գիտցիր վոր ել չկա նա՝
Փսխվել ե վաղուց արդեն...

ՀԱՅԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

* * *

Թանաք, թուղթ, գրիչ, մեքենա, մկան,
Յեվ սեղան և լույս ելեկտրական.
Յեվ այն բոլորը, ինչով կյանք առա,
Ինչով ապրում եմ յես աշխատեալ,
Յեվ նոր միայն յերգ, ուր հուզեցի անքան...
— Յերգեր իմ ձեր մեջ անթիվ կյանքեր կան:

Ապրողի համար՝ գովք զվարժանան,
Մեռածի համար՝ յեղեք հուշարձան...

ԿԱԿՈՋԸ

Նքանք, վաշ քնկան Մայիսին
Նոյեմբերի համար

Մի կարմիր կակաչ, մի սիրուն կակաչ
Փողոսց ինձ դաշտում վառ մի առավոտ,
Կարծես իմ արտին ծանոթ ու հանաչ՝
Խոսեց հոգուս հետ մի կարմիր կակաչ:

— Իմ արցունակից, կանգ առ իմ դիմաց,
Թերթերս ալ են, վառ են մեռաքսից,
Այս բաց դաշտի մեջ իմ շունչը պահած՝
Սպասում ելի յես քո գալստին:

Քո ընկերոջից ընդունիր բարև,
Այ թերթերիս մեջ հալացքն ե նրա,
Նրա մահով եմ սնվել, կյանք առել,
Այս կանաչ, կանաչ, թարմ դաշտի վրա:

Նա մի հերոս էր, ընկալ մեծ կռվում,
Այս հողի վրա, ուր բուսել եմ յես,
Այդ մեծ պայքարում նա կյանքն էր կռում
Հազարների հետ և ըմբոսս և վեռ:

Բազեցին նրան ալս հողում ահա,
Ցեղ հողը դարձավ պարարտ ու բերրի,
Գուցի մեռնողի հենց արտի վրա
Կյանք առա ու քեզ ջերմ բարև բերի:

— Իմ կարմիր կակաչ, իմ սիրուն կակաչ,
Ասա դու նրան, վոր կյանքը դեռ կա,
Վոր խորհրդովին մեր լերերի վրա
Կրկին թավիչա գաղուն և ահա:

Ասա վոր կուռ են մեր շարքերն ելի,
Բայց կռիվը կա առ դեռ կենա,
Շարժում ենք կյանքը մեր անհաղթելի
Սոցիալիստական բեկերի վրա:

Մեր ամենորյա անեղ պայքարում,
Մեր կառուցման մեջ, մեր սրտերում վառ,
Ասա, վոր իր պես հազար ընկերի
Անունը պայծառ պահում ենք անմար:

1980 թ. Նոյեմբեր

ՇԻՐԻՍԸ

Հովն. Թումանյանի հիշատակին

Պայծառանուն բանաստեղծի շիրիմի վրա
Արթնացել են հիմա քանի՜ վառ ձնծաղիկներ,
Նրա վճիտ ու քնքշալար լերգերի նման,
Վորոնց վրա դարնան թովիչ արևն ելնկել:

Պայծառանուն բանաստեղծի շիրիմի վրա
Կանաչել են տասը դարուն՝ վոնց ժպիտը վառ,
Ու ձյունել են, վորպես արծաթ մազերը նրա՝
Տասը ձմեռ, ծանր, վորպես խոհերը պայծառ:

Պայծառանուն բանաստեղծի շիրիմի վրա,
Վորպես վրան բարձրացել ե գունդն արեգակի
Նրա հստակ, նրա պայծառ անունի նման,
Վոր հնչում ե, վոր կանչում ե դեռ հողի տակից:

Պայծառանուն բանաստեղծի շիրիմի վրա,
Արթնացել են հիմա քանի՜ վառ ձնծաղիկներ,
Նրանք է՛րբգաժ հուլիվաթաթալ լերգերն են նրա
Վորոնք սրտի ցրտությունից աշխարհ են ընկել:

1933 թ. մարտ.

ՊԱՄԲԱՆԱԿԱՆ

Կառուցման ժամին ընկավ մի բանվոր
Իրա բարձունքից ու փովեց գետնին.
Հողին հանձնեցինք մենք շուքով այսօր
Պայծառ հերոսի գետնաթավալ դին:
Ընկեր, կյանքը քո տվիր մեր կյանքին,
Հերոսի փառքով դու խաղաղ քնի.
Դրանով հասար մի նոր բարձունքի՝
Վորտեղից լերբեք, լերբեք չես ընկնի:

ԿՏԱԿ

Կբարձրանաւ մի ուր, կլինես խելահաս,
Ու լերկիր կմտնես վորպէս գարուն զվարթ,
Գուցե հողովի հողիդ, կամ գուցե զարմանաս,
Յերբ ժպտա քեզ կյանքը և պայծառ, և հպարտ:

Կըջես արևոտ փողոցները լերկրի,
Կնայես լերկնահաս շենքերին, լուսերին,
Կնայելիր ինչպէս մի ծեր պատմաբան
Բոցաշունչ պատմութեան պայծառ լերեսներին:

Ձմաւանքի խինդով հողիդ կպարուրես,
Կժպտան քո դիմաց շենքերը նազանքով.
— Ի՞նչպէս են կառուցել — գիտեմ, կհարցնես.
Քարերը շենքերի կասեն քեզ.

— Քրտինքով...

Կսրսփա հողիդ խինդախառ թախիժով,
Յեւ ասես կյանք կառնի քո դեմ ամեն մի քար,
Դու առաջ կշարժվես ճիշտ միևնույն դժով,
Ու քո դեմ կփռվի լուսեղ մի ճանապարհ:

Կբացվեն քո առաջ անհամար գործարան,
Ու հազար մեքենա արտատրոփ զարկով,
— Ի՞նչպէս են կառուցել — կհարցնես նրանց,
Ու հազար մեքենա կասեն քեզ.

— Ձրկանքով...

Կքայլես դու ելի միշտ առաջ ու առաջ,
Կկանգնի քո դիմաց պանթեոն մի պայծառ,
Արձաններ մարմարի՝ սրախողխող արված
Մարտիկներ անվանի ու անանուն հազար:

Կնայես, կխորհես՝ հողիդ թախիժով լի՝
Կճանաչես նրանց կոճունար անունով.

— Ի՞նչպէս են բարձրացել — կհարցնես ելի,
Արձանները մեկտեղ կասեն քեզ.

— Արունձով...

Բայց ինչ վոր կասեն քեզ լեզուներով հազար,
Քարերը շենքերի, արձանները հսկա,
Ընկեր իմ անանուն, թող քո հողին պայծառ
Հազար անգամ ավել, հազար սրտով դգա:

1932 թ. հուլիս

ՈՐԱՑՈՒՅՑ

Պոկում եմ լես այսորվա քո թերթիկը, որացուլց,
 Խինդաշաղախ թախիծով, հաճուլքով եմ պոկում լես,
 Ինչպես աշնան մի տերև, ու վարդի թերթը ինչպես,
 Պոկում եմ լես այսորվա քո թերթիկը, որացուլց:

Յես տեսնում եմ նրա մեջ ժամերի վաղըը վսեմ,
 Մահացումներ եմ տեսնում և ծնունդները բազում,
 Յես տեսնում եմ նրա մեջ գալիք մեր կյանքը լուսե,
 Այնքան հստակ, այնքան ջինջ, ինչպես վճիռ լերադում:

Ու քրտինքներ հորդառատ ու չեռանդ եմ տեսնում լես,
 Բո թերթիկում, որացուլց—ժամանակի անջինջ քայլ,
 Յեվ խորտակված սերերի մորմոքումները հրկեզ,
 Յեվ խանդավառ որերի ցնծութունն եմ զգում լես:

Յեվ գիտեմ, վոր պոկում ե նա ել մի որ իմ կյանքից,
 Յեվ առաջ ե ընթանում կյանքը մի քայլ ավելի,
 Մակաչն հոգիս, որացուլց, վորպես մանուկ անհանգիստ,
 Ականջում ե նոր կյանքի լերկաթաձաչն քայլերին:

Ու գիտեմ լես, գիտեմ լես, ժամանակի վորպես քայլ
 Թարմ հեռքերն այսորվա դեռ աշխարհում կմնան,
 Վորպես ծիծաղ, վորպես մահ, հերոսության վորպես փալ,
 Վորպես ծնունդ, վոր հյուսեց ժամանակի մեքենան:

Պոկում եմ լես այսորվա քո թերթիկը, որացուլց,
 Խինդաշաղախ թախիծով, հաճուլքով եմ պոկում լես,
 Ինչպես աշնան մի տերև ու վարդի թերթը ինչպես,
 Պոկում եմ լես այսորվա քո թերթիկը, որացուլց...

1933 թ. հունիսը

ԲԵՐԲԻ ՅԵՐԳԸ

Յերբ եր ամառ արևառ,
 Արտն եր վոսկի ու խնդուն,
 Յերբ կանաչ եր հանդ ու քար,
 Յեղա մի որ լես հանդում:

Արտում վոսկի որորուն,
 Մի գլուղացի խինդով վառ
 Մի զուլգ հասկ եր տրորում
 Իր բռան մեջ արեհար:

Ժպիտներով վողողած
 Զուլգ ափի մեջ բերքն իրա,
 Յեվ շուրթերը իրա թաց
 Հպեց հուզմունքով նրան:

Ու քրտինքի մի կաթիլ
 Ճակատից իր ընկավ վար,
 Ընկավ վոսկի հատիկին,
 Արևահամ, արևառ:

Յեվ գցեց նա իր բռան
 Հատիկները դեպի շեղ,
 Իր խնդութունը դրած,
 Իր քրտինքը նրանց մեջ:

Դ. Սարյան—2

2396
47

✓ Հիմա ռվ ե ծամում աչն
Հացի պատառը վոսկի,
Վոր հագեցած խնդությամբ
Յեվ յեռանդովը բազկի,

Յեվ ժպիտով իր պայծառ
Ու հուլզերով վողողուն,
Վոր գլուղացին արեառ
Ախի մեջ եր տրորում:

Մի յերեխմ արեաչ
Ատամներով իր կաթի,
Վոր կյանքն ունի իր առաջ
Նման շքեղ հեքիաթի:

Մի ծերունի՞ դառամած,
Վոր քալում ե դեպի մահ,
Վոր իջնում ե ձորը՝ ցած,
Կամ մահանում ե հիմա:

Կամ մի բանվոր յեռանդուն,
Կյանքի կերտողը համառ,
Վոր քրտնաթոր ու անդուլ
Վոսկի որերի համար

Ուժ յեվ յեռանդ ե տալիս
Յերկաթներին ու քարին,
Յեվ իր կյանքը՝ պանծալի
Մեր ընդհանուր պալքարին:

Գուցե յես եմ կերել աչն
Վոսկի բուռն այդ բերքի,
Ու նրա վառ խնդությամբ
Ծնունդ տվի այս յերգին:

Կամ գուցե դու, գուցե նա,
✓ Ով վոր ե թող իմանա՝
Ժպիտներով խնդության,
Բրտինքով եր ցողված նա:

Խ Ո Շ

Պաղաղություն ե կարծես իջել
Իմ սրտի վրա և իմ հոգուն,
Արդեն գիշեր ե, արդեն գիշեր
Ու ախտեղ վոչվոք չի աղմկում:

Յեղնում են դեմս մարդիկ, դեմքեր,
Միտքս թռչում ե հեռու, հեռու,
Ու ծանոթ մի մարդ, մի հին ընկեր,
Ու դեմս բացվող թավիշ գարուն:

— Բարե— ասում եմ նրանց մեկ-մեկ,
— Վողջույն, կովում ընկած մարտիկ ընկեր,
Մեր դաշտերում հիմա չերդ ու համերդ
Ու յես արևի տակ ապրում եմ դեռ...

Յեվ խոնվում են իմ դեմ նրանք,
Փոխվում են դեմքերն, անհանում,
Ու կանչում են նրանք— ապրում ենք կանք...
Բայց վոչ վոք իմ դեմ ել չի մնում:

Բարձրանում ե մեկը նորից իմ դեմ,
Նա մի ծերունի չե դեմքով խաղաղ.
— Գիտես, յես մեռած եմ, չկամ արդեն,
Մնվել եմ յես առողջ, մեռել եմ կաղ:

Յեվ ժպտում ե հանդիստ պալծառ ու ջինջ,
Վոնց արևադեմ ամպի քուլա,
Հայացքը թափանցող, խոսքը վճիտ,
աղբյուրի պես հնչուն, մեղմ ու զուլալ:

— Յես փայտահատ եմ չեղել հնում,
Կտրել եմ մի որ ընկուղենի
Մի հին կուսական մեծ անտառում,
Վոր քո դեմ հիմի սեղան լինի:

Յեվ ժպտում ե հանդիստ, պալծառ ու ջինջ,
Վոնց արևադեմ ամպի քուլա.
— Չունեմ յես հիմա վոչինչ, վոչինչ,
Բայց աշխարհում դեռ իմ գործը կա:

Յեվ հալչում ե մի ակնթարթում,
Կորչում ե հազար դեմքերի մեջ,
Վոր չեղնում են իրար վրա բարդվում,
Անհանում նորից, չեղնում անվերջ...

Ու խոսում են ալգպես չերկար, չերկար,
Հազար իրերի մեջ ապրող մարդիկ,
Նրանք, վոր մի որ չեռանդով վառ,
Կռել են չերկաթ, տաշել են քար:

Յեվ հալչում են իմ դեմ ահա նրանք,
Կորչում են նոր-նոր դեմքերի մեջ,
Թաղվում են կարծես խոհերի տակ,
Անտրտունջ, անխոս ու առանց վեճ:

ԾՈՎԻ ՀԵՏ

Ծով, տրտում քույր, ծով կապուտան,
Աստղերն յելան, ժպտում են քեզ,
Վոր խռոված հոգուդ փայլ տան—
Բայց քեզ նման հուզված եմ չես:

Հիմա աշուն, ցուրտ ե ելի,
Բարձրանում են դեմս ահա
Դիերն մեռած ընկերների՝
Ալիքներիդ ֆոնի վրա:

Ահա նրանք շարժվում են, տես,
Քսանվեց մարդ մահը գրկած,
— Ո՞վ ե նրանց պահ տվել քեզ...
— Ծով, սիրտդ բաց, ծով, սիրտդ բաց...

Ծով, մեռել են նրանք հպարտ
Դասակարգի կռվում ահեղ,
Ու մահվան դեմ հաղթ ու սնապարտ՝
Միշտ գալիքն են տեսել լուսեղ:

Սպասել են, վոր պիտի գան
Որեքը մեր պայծառ ու վառ,
Որեքն չեկան, նրանք չեկան,
Բայց մեր սրտում մնում են հար:

Ծով, տրտում քույր, ծով կապուտան,
Աստղերն յելան, ժպտում են քեզ,
Վոր խռոված հոգուդ փայլ տան,
Բայց քեզ նման հուզված եմ չես...

ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Մի սարսափիւր մահից դու,
 Իմ բարեկամ, իմ ընկեր,
 Մահը կորուստ չե մարդու,
 Կործանում չե դեռ:

Սարսափիւր դու, յերբ գլտես՝
 Ապրում ես ու կաս,
 Ու քո կյանքում մեր կյանքին
 Բան չունես, վոր տաս:

ՅԵՐԿԱԹԵ ՎՈՏՆԱԶԱՅՆԵՐ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՅԵՐԳ

Բոլոր 12 տարեկաններին

I

Դու ծնվեցիր այն գիշեր, այն կովի գիշեր,
Գուցե հերոս հայրիկիդ մեռնելու պահին,
Նա քեզ թեև չտեսավ՝ մեռնելիս հիշեց,
Յերբ ազմկում եր դրսում բքաշունչ քամին:

Դու ծնվեցիր այն գիշեր, այն կովի գիշեր,
Գնդակների շառաչուն տալափի ներքո,
Յերբ մեր լերկրին շողշողուն արև եր իջել,
Յերբ բանվորները լերկրի՝ տուն դարձան լերդով:

Դու ծնվեցիր այն գիշեր, այն կովի գիշեր,
Վոր՝ փալ առավ արևի շողերի ներկով,
Յերբ մեր բանակը լերկրից տեբերին քշեց՝
Գնդակների շառաչուն տալափի ներքո:

Այսօր լրանում է քո տասներկու տարին,
Դու ծնվեցիր այն գիշեր, այն կովի գիշեր,
Գուցե հերոս հայրիկիդ մեռնելու պահին,
Յերբ մեր լերկրին շողշողուն արև եր իջել:

II

Բոլորեցիր արդեն դու տասներկու տարիդ,
Քեզ հետ լերկրի բնակ, քեզ հետ մեծացավ:

Շողշողում ե տհա տես, վորպես պատանի,
Վորպես լույսով զարդարուն փարթամ կաղնի ծառ:

Բացվեցին քո ճամբերում շուշաններ լուսե,
Ելեկտրական արեգներ ժպտացին քո դեմ,
Ինչ՝ իմ մանուկ հասակում հեքիաթն ե ասել,
Դու քո պայծառ աչքերով տեսնում ես արդեն:

Դու քո պայծառ աչքերով տեսնում ես արդեն
Ադամանդե լույսերի կոկոնները վառ,
Այդ աստղեր չեն, վոր չերկնի կապույտում հարբել՝
Ու մի գիշեր հողմերի շունչով թափել վար:

Այդ մեր լեռանդն ե վառվում սյունների վրա,
Վոր թափել ենք ջրառատ հեռու ձորերում,
Վոր տասներկու արեգներ բարձրանան ահա
Նոյեմբերյան մարտերի տասներկու տարում:

III

Նոյեմբերյան դու սերունդ, պայծառ պատանի,
Վոր բարձրացել ես ահա լույսերի չերգով:
Տես, բարձրանում են ահա սերունդներ քանի՜—
Սոցիալիզմի կառուցման աղմուկի ներքո:

Ու ծնվում ե հենց հիմա մի սերունդ լուսե,
Հանդիսավոր այս որին, պայծառ այս գիշեր,
Յերբ վոր չերկրում մի վոսկե հեքիաթ ե հյուսվել,
Յերբ վոր չերկրին խնդուլյան իջել ե գիշեր:

Ու դեռ կգան նորերը, սերունդներ քանի,
Տարիները կդառնան վորպես կարուսել,
Իսկ մենք կժպտանք նրանց ամեն մի քարից,
Յեվ սյունների վրայից՝ վորպես վառ լույսեր:

Նոյեմբերյան դու սերունդ, պայծառ պատանի,
Վոր բարձրացել ես ահա լույսերի չերգով,
Բոլորեցիր արդեն քո տասներկու տարին՝
Սոցիալիզմի կառուցման աղմուկի ներքո:

IV

Կաճի չերկիրը քեզ հետ, կմեծանաս դու,
Ժամանակը կարծաթի մաղերդ մի որ,
Յեվ խնդուլյունը կյանքի քո պայծառ հոգում,
Վոսկի մի չերգ կդառնա, վոսկի մի որոր:

Որորոցում կնիրհի մի լուսե մանուկ,
Կլալովի քո հալացքը նրա սնարին,
Կշշնջան շուրթերդ մի պայծառ անուն,
Ու մեղմ մի չերգ կհնչի մի նոր քնարից:

Ու մեղմ մի չերգ կհնչի մի նոր քնարից,
Որորոցում կնիրհի մանուկը լուսե,
Իսկ մենք կժպտանք նրան ամեն մի քարից,
Յեվ սյունների վրայից՝ վորպես վառ լույսեր:

Այսօր լրանում ե քո տասներկու տարին,
Դու ծնվեցիր այն գիշեր, այն կովի գիշեր,
Գուցե հերոս հալբիկիդ մեռնելու պահին՝
Յերբ մեր չերկրին շողշողուն արե եր իջել:

1932 թ նոյեմբեր

ՇԵՆՔԸ

Այս բազմահարկ շենքն իմ հոգում
Հլուսել ե խինդ մի վառ,
Այս բազմահարկ շենքն իմ հոգուն՝
Թվում ե վողջ մի դար:

Տեսնում եմ յես մի ապագա
Ամեն մի քարում,
Յես գիտեմ, վոր նա պիտի գա՝
Լուսեղեն այս դարում:

— Ե՛յ, վաղվա մարդ, վոր պիտի գաս,
Յերբ մենք չենք լինի,
Ամեն քարում մի կշանք դգա,
Մի սիրտ սիրով լի:

Այս բազմահարկ շենքն իմ հոգում
Հլուսել ե խինդ մի վառ.
Ե՛յ, վաղվա մարդ, քո հոգում ել
Թող մնա անմար:

ԱՌԱՎՈՏ

Ե՛յ, խոսում եք իմ սրտի հետ,
Իմ լերկրի հող ու քար,
Լուսացել ե մի արահետ,
Մի առավոտ, մի դար:

Յելիլ ե նա՝ հուր, հրածին,
Վոսկեգանգուր աղան,
Յեվ գլուխը լուսաբացին՝
Թեքել լերկրիս վրա:

Քարն ե կանգնում քարի վրա,
Վորպես դարը դարի,
Բարձրանում ե շենքը հիմա
Ամուր ու վիթխարի:

Ե՛յ, խոսում եք իմ սրտի հետ,
Իմ լերկրի հող ու քար,
Ձեր խոսքերում՝ յերանալետ
Լուսապայծառ մի դար:

ԼՈՒՅՍԵՐԸ

1 Բո աչքերը պայծառ, քո աչքերը լուսե,
Յերկիր, լամպերը քո լուսե լիմոն,
Մեր հույզերի զվարթ կանչերով ենք հյուսել,
Վոր արևոտ լինի քո յերեկոն:

Յերկիր, լարերով աչն՝ ուժի, լույսի առու,
Մեր արջունն ե հոսում, քրտինքը հորդ,
Վոր թափել ենք հեռու ձորերում ու սարում,
Վարարուն գետերի ափերի մոտ:

Յեվ աչն լամպերից վառ՝ լիմոններից հյութեղ,
Վոր արևի հետ են ահա մրցում,
Մեր հույզերն են քամվում, վորպես լույսի հեղեղ՝
Հազար շենքերի մեջ և փողոցում:

Այն սյուների վրա մեր սրտերն են փայլում,
Վորպես լույսով լեցուն քնքուշ սրվակ,
Մեր ժպիտն ե վառվում լույսերի հայելում
Խնդության կարկաչը՝ մեր կրծքի առկ:

Ո՛ր, այդ մենք ենք յերկիր հայացքը մեր հառել
Սոցիալիզմի դժվար ճամբին հիմի,
Մեր հույզերով միլիոն լիմոններ ենք վառել՝
Վոր գալիս՝ ճամբեքը մուկ չլինի:

ԿԳԱ ՆԱ

Կոմունիզմը կգա սրտերի, 3
Սրտերի վրայով կգա նա,
Համայնական հասուն արտերի,
Արտերի վրայով կգա նա,
Իմ յերկրի փրփրաբաշ ջրերի,
Ջրերի կանչերով կգա նա,
Լույսով լի պղնձե լարերի,
Լարերի հոսանքով կգա նա:

Կզնգան ուսերը յերկաթի,
Յերկաթե ճամբեքով կգա նա,
Կփլին կարգերը դարերի,
Դարերի վրայով կգա նա,
Թշնամին կլինի մահով լի,
Մահերի վրայով կգա նա,
— Ընկեր իմ, շառաչուն մեր կովի,
Մեր կովի շառաչով կգա նա:

Իսկ յեթե չհասնեմ աչն ուրին,
Չհասնեմ աչն ուրին, չերբ գա նա,
Իմացեք, վոր սիրտս քայլերի,
Քայլերի ճաչներից կարթնանա.
Միայն թե, ընկերներ իմ անթիվ,
Ասացեք— չեղել ե մի պոչիտ,
Վոր հառած աչքերը քո ճամբին,
Շնչել ե քո ամեն քարի հետ:

ՔԱՂԱՔԻ ԼԵՏ

Կանգնած եմ չես ահա մի բլրակի վրա,
Դեմս տարածվում ե քաղաքը մեր,
Գիշերը փռել ե կապույտ մահուդն իրա
Ու թարթում են հաղար լուսեղ աչքեր:

9 Աչքերից աչքերս վառ շողեր են խմում,
Զեփյուռի շուրթերը ճակատիս,
Միտքս քաղաքի հետ մունջ զրույց ե անում,
Ախուրջանն ե խշշում ձորակից:

Յես ասում եմ՝ քաղսք, ահա քո աչքերում,
Բիբերում վոսկենուր, հաղարափալ,
Իմ միտքն ե թափառիկ ալս ժամին դեգերում,
Վոնց հոգիս չերգում իմ՝ համբաքալ:

Նա ասում ե՝ մտքիդ ալդ չես եմ փալ տվել,
Ալդ չես եմ քալ տվել քո հոգուն,
Վերելքներս հսկա, վոր չես կարող թվել,
Նրանք են քո հոգում աղմկում:

Յես ասում եմ՝ քաղսք, ահա կարգում եմ չես
Գիշերվա մահուդի ֆոնի վրա,
Բոցը քո աչքերի պայծառ գրերի պես
Պատմություն են պատմում հոգուս ահա:

Նրանք ասում են ինձ, — լեղել ե մի գիշեր,
Ո՛ր, մի թանձր գիշեր ալս քաղաքում...

— Հարկավոր չե հիշել, հարկավոր չե հիշել...
Այդպես են նրանք աղաղակում...

Հետո լույսերն ալն, վոսկու հալոցքի պես
Հայացքները՝ բարձր, նոր շենքերին,
Վորոնք փողոցներից լեռնացել են ասես՝
Գլուխներն ուղղած հորիզոնին:

Այդ շենքերի հղկած յուրաքանչյուր քարից
Նայում են ինձ պայծառ, պայծառ դեմքեր,
Յեվ բոլորը մեկտեղ, կարծես մի անգամից,
Մկսում են նրանք խրոխտ լերգեր:

Նրանց չերգում անդուլ հեքը մեր վողջ կյանքի,
Ու կամքի պողպատյա ձալնը հուժկու,
Նրանց չերգում համառ թափը աշխատանքի,
Հուլզերի համերգը նրանց հոգու:

Նրանք չերգում են — մենք մարտիկներ քրթնաթոր,
Մեր ուժով ենք տվել ալս քարերին,
Մեր կամքերը հաղթող ու մեր քրախքը հորդ,
Արյունը լվացին հին դարերի:

Նրանք չերգում են, — մենք՝ մարտիկներ քրտնաթոր,
Սոցիալիզմի շունչը մեր հեքերում,
Նրա արևը վառ, նրա կամքը հաղթող,
Նրա սիրտն ե խփում մեր չերգերում:

Ու կանգնած եմ ահա մի բլրակի վրա,
Դեմս տարածվում ե քաղաքը մեր,
Յեվ գիշերն ե փռել կապույտ մահուդն իրա,
Ու թարթում են հաղար լուսեղ աչքեր:

ՑԵՍ ՀԻՇՈՒՄ ԵՄ ՆՈՐԻՑ

Յես հիշում եմ նորից լերկերն աչն,
Գիշերները խաղաղ, արծաթազոծ,
Բանվորական զվարթ բալալայկան,
Վոր լերգով լցնում եր տուն ու փողոց...
Յես հիշում եմ հեռու լերկերն աչն...

Յեվ տափաստաններն եմ հիշում անծիր
Իրենց տերերի լայն սրտի նման,
Յեվ կիրգիզներին աչն արևասիրտ
Խփած նրանց վրա հազար վրան...
Այն տափաստաններն եմ հիշում անծիր...

Յեվ փայտե տների շարքը բազում,
Յեվ աղյուսաշար շենքերը նոր,
Ու անթիվ սրտեր են ինձ հետ խոսում,
Մեր բանակները հազարավոր
Այն փայտե տների միջև բազում...

Յեվ աչն ծխածանը բազմալերանդ,
Կարմրալույս աչն աստղը հինգ թևանի,
Յես տեսնում եմ կախված ահա նրանց
Նորակառույց հսկա գործարանից...
Ո՛ր, աչն ծխածանը բազմալերանդ:

Յեվ լույսերից աչն վառ՝ նայում են ինձ
Ծրձաղախինդ դեմքեր բանվորական,
Վորոնք կյանք են տվել գործարանին,
Ու տաք քրտինքներ են թափել աչնքան,
Նրանք՝ լույսերից վառ՝ նայում են ինձ...

Յես հիշում եմ նորից լերկերն աչն,
Գիշերները խաղաղ, արծաթազոծ,
Բանվորական զվարթ բալալայկան,
Վոր լերգով լցնում եր տուն ու փողոց...
Յես հիշում եմ հեռու լերկերն աչն...

1932 թ. ոգոստոս

ԱՌԱՎՈՏ

Պայծառացիր, ան առավոտ,
Յերկիր, խմիր ցոլքն արևի,
Կյանք առնեն թող արտ ու արոտ
Յեվ այգիները խաղողի:

Մեր դաշտերում համայնական
Թող հնչի յերգը լիաթոք,
Փող հնչի թող իմ հաղթական,
Իմ նոր լերկրում արենակող:

Վոսկի հասկեր վոսկի բերքով,
Բամբակ լինի՝ ձյունե սավան,
Վոլկուղները քաղվեն յերգով
Այգիներում համայնական:

Պայծառացիր, ան առավոտ,
Պայծառացիր ու արևիր,
Մեր դաշտերը համայնական
Սպասում են քո բարեին:

1932 թ. ապրիլ

ՔԱՂԱՔԸ

I

Այս քաղաքում տեսել եմ, յես անթափանց մի գիշեր,
Յեվ տնակներ կիսաքանդ անպատուհան ու անդուռ,
Վորոնց վրա ծեր ժամի զանգի զողանջն ե իջել,
Ու ծանրացել վորպես մութ, վորպես անեծք, վորպես բուռ:

Յեվ աչքերի նման կույր՝ յես տեսել եմ ամեն որ
Անապակի, ավերակ պատուհանները մռայլ,
Ու նրանց դեմ վոռնացող պտուտահողմն ահավոր,
Վոր իջնում եր լեռներից վորպես սոված, դաժան գայլ:

Յեվ սովալլուկ ու դժգույն մանուկներ եմ տեսել յես,
Ու մերկությունը նրանց, վոր լիզում եր ցուրտ քամին,
Նրանց կյանքն եր շարտել աշնան սաղարթների պես,
Վոր այդ սաղարթների հետ հողմը քշի ու տանի:

Ու տեսել եմ գինեբույր շարանները կառքերի,
Զուռնի նվոց միալար, վորպես սոված վորբի լաց,
Վոր հնչում եր հին Գյումրու հեռու, խարխուլ թաղերից
Ու արձագանք՝ եր տալիս հոգիների մեջ հարբած:

Հիմա ժւր են, ել չկան, ինչ տեսել եմ յես առաջ,
Մնացել են ժամերի սիլուետները կիսաքանդ,
Յեվ կուզիկ մի քահանա, վորպես զանգի մի զողանջ,
Վորոնք մեր մեծ կառուցման քարերի տակ կմնան:

II

Ո՛ր, քաղաք իմ, քեզ աշնպես հարազատ եմ լես,
Մտերիմ եմ քո տաշած ամեն մի քարերին,
Վարդագույն մի խնդություն տուֆ քարերիդ պես,
Ասես ներկել ե կյանքիս տասնե մեկ տարին:

Վարդագույն մի խնդություն ջահել իմ հոգում՝
Յես շրջել եմ ամեն ուր փողոցները քո,
Դու ապրել ես, շնչել ես ինձ հետ, իմ վերգում,
Ու հարբել ես խնդությամբ ամեն յերկու:

Շենքերը, վոր հիմա կան, փողոցները նոր,
Կապույտ դռարին ջրանցքի, կայանը լույսի,
Խինդ են սփռել իմ հոգում, վոր աշնտեղ մի ուր
Հյուզաթաթալ յերգերի մի առու հոսի:

Շենքերը, վոր հիմա կան, փողոցները նոր,
Բարձրացել են ու աճել աչքերիս առաջ,
Յեվ աղմուկը կառուցման բարձրացել ե վոր,
Յես լսել եմ վորպես լերդ, նոր կյանքի զոլանջ:

Ու տարերքը շարժել ե լերկիրը մի ուր,
Որորվիլ են շենքերիդ կատարները վերբ,
Բայց անվհատ ու համառ շառաչունով նոր,
Սրտիդ անհուն յեռանդով կանչել ես. — լելեք:

Ու յելել են հաղթական ջոկատները մեր,
Կառուցման նոր մարտերի, նոր կռվի համար,

Շաղախել են քրտինքով ո՛ր, աշնքան քարեր,
Ու իրենց կամքն են թողել նրանց մեջ անմար:

Ո՛ր, քաղաք իմ, քեզ աշնպես հարազատ եմ լես,
Ու մտերիմ քո տաշած ամեն մի քարին,
Վարդագույն մի խնդություն տուֆ քարերիդ պես,
Ասես ներկել ե կյանքիս տասնե մեկ տարին:

III

Փոխվել ե քո պատկերը ու փոխվել ես դու,
 Ու փոխվել ե քո մեջ նա՝ կյանքը հարածուն,
 Կառուցվել ես յերկնի-տակ ու մեր ջինջ հոգում,
 Ել զանգակները ժամի քո դեմ չեն հաջում:

Ու չի լինում քեզ վրա միտակ յերեկո,
 Ու քո սրտում չի նվում լացը վորբերի,
 Պաշտոն, պայծառ-աստղերի անձրևի ներքո,
 Յերեկոն քո լուսեղեն վարդեր կբերի:

Կիջնի ահա յերեկոն, կբացվեն լույսի
 Շուշանաթերթ լամպերի կոկոնները վառ,
 Կնայի քեզ յերկնքից մի գունատ լուսին,
 Վոր անդոր ե աշխարհին լույս տալու համար:

Կնայի քեզ յերկնքից մի գունատ լուսին,
 Կիջնի ահա յերեկոն, գիշեր կլինի,
 Մութը վրան կխփի լեռները ուսին,
 Յեղ լույսերի սարսափից քաղաք չի մտնի:

Կշառաչի քաղաքում կյանքը, կը յեռա,
 Ռազմիկների քաղցրալուր նվագների տակ,
 Ու գինեբուլը պանդոկի սանդուղքի վրա՝
 Վոչ մի սրտում չի խրվի ֆիննական դանակ:

Փոխվել ե քո պատկերը, փոխվել ե այնքան,
 Ու փոխվել ե քեզ հետ նա՝ կյանքը հարածուն,
 Ու հիմա քեզ լուսեղեն ու զվարթաձայն,
 Ո՛ր, քաղաք լմ, վաղվա նոր սրերն են կանչում:

1932 թ. գեկտեմբեր 28.

ԱՆԱՎԱՐՏ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

I

Յեղել ե յերկիր մի
 Արլունոտ քարերով,
 Աչքը արցունքով լի,
 Սիրտը արլունի ծով.
 Յեղել ե յերկիր մի,
 Շնչել ե դարերով,
 Ու չար դավերով լի՝
 Արլունոտ տերերով:

Իշխել են աչդ յերկրում
 Վասալ ու թագավոր...
 (Պատմությունն ե գրում
 Յերկաթագրերով),
 Ծծել են յեղեգով
 Աշտարակի գինի,
 Ժողովրդի հեքով՝
 Նրա արյան գույնի:

Արծաթյա թամբերով,
 Զիերով ասպաղեն,
 Քառասմբակ զովել են
 Անտառներ ու ձորեր,
 Վորսիկ են յեղջերու,

Երեներ ու վարադ,
Դատարկել են գինու
Մառաններ ու կարաս:

Պատմութիւնն է խոսում
Դարերի յետեից,
Ժամանակն է հոսում
Ընթացքով արևի,
Յեղել է յերկիր մի,
Արյունոտ քարերով,
Ու չար դավերով լի
Արյունոտ տերերով:

II

Ապրել են այդ յերկրում
Գետնաբնակ մարդիկ,
Ու կերել են կալի
Ամանների միջից.
Ու տվել են հողին
Յեւ արյուն և քրտինք,
Կերակրել են նրանց
Հողը՝ վորակես ստինք:

Պատմութիւնն է խոսում
Դարերի յետեից,
Նա գովում է յերկրի
Ջորինները ազնիւ,
Բայց չի գրում ինչպես
Քշել են այրուձի:

Խլել ժողովրդից
Բաժինն առյուծի:

Յեւ յեղել է մի որ,
Շինվել է մի քաղաք,
Ասում են՝ թե այնտեղ,
Արքան Արշակունի
Կատարել է գողի,
Ավազակի հավաք,
Յեւ կոչել է նրան՝
Արշակաւան քաղաք:

Յեւ ռձ գիտե այնտեղ,
Ավանում Արշակի,
Վոր կոչվել է քաղաք
Դողի, ավազակի,
Չէ՞ն աքսորվել անմեղ
Հոգիները խիղախ՝
Տերերի դեմ ուղղված
Վորակես հազար նիզակ:

Պատմութիւնն է խոսել
Դարերի յետեից,
Ու դարերն են հոսել
Ընթացքով արևի,
Յեկել են նոր դարեր,
Նոր իշխողներ, ու նոր՝
Արյուն քրտինքով լի՝
Մի դասակարգ հզոր:

Տերերը նոր՝ զինված
Բռնութեամբ դարերի,
Խոսել են արցունոտ
Մառադերի վորոտով,
Ու դասակարգը մեր՝
Զայրույթով դարերի՝
Վաշտել ե նրանց,
Փախցրել ե վտուով:

Ու մնում ե հիմա
Իբրեւ հուշ հներին՝
Մի Զվարթնոց մռայլ,
Խաչաքարի մամռոտ,
Յեւ կճուճներ կավի,
Մի պատմութիւն ազոտ,
Վոր խոսում են քեզ հետ
Տարտամ ու համառոտ:

III

Այժմ կա յերկիր մի,
Ուր բացվել ե դարուն,
Հայացքը խինդով լի՝
Հառել ե նա հեռու.
Իշխում ե այդ յերկրում
Յեւ խրոխտ ե անպարտ,
Արևներ կառուցող
Մի համառ դասակարգ:

Ձորերը՝ ուր նրանք
Դուրս են յիկել վորսի,
Վողողել ենք անափ
Հեղեղներով լույսի.
Նրանց մեջ մենք վոսկի
Արևներ ենք վառել,
Յերկիրը ցանցել են
Բյուր ելեկտրոլարեր:

Դարձել ե այդ յերկրում
Իրախնքը հորդ, վարար,
Ժայռերի վորոտում՝
Յերկրի ծիծաղը վառ.
Փրփրերալս քրքիջով
Ձրերը սրընթաց,
Թունեխներ միջով
Թափով իջնում են ցած:

Յերկրում այդ հնորյա
Սուրիչներ են կանչում,
Գնացքներ են փնչում,
Ռադիոներ են հնչում,
Յերկրում այդ յիշում են
Վարդապարմիր տներ,
Նրանց քարերը մենք
Հուշեցրով ենք դրել:

Աճում ե լերկեր մի,
 Վոր աչքերով լուսե,
 Հոգիներում հիմի
 Բյուր լերդեր ե հյուսել,
 Նրան արև ու սեր,
 Վոսկի որեր ու կյանք,—
 Բոցավառ վողջուն քեզ,
 Բանվոր դասակարգ:

1932 թ. հունիս

Ա 3 8

Տեսա Սիրերը լես,
 Կուղնեցկատույը մեծ,
 Վիթխարի դոմաններ
 Ու մարդիկ:
 Հաղթանակ պեսա լես,
 Ու հալոցք մետաղի,
 Մետաղի պես տոկուն
 Բյուր մարտիկ:

Տեսա հերոսական
 Այն մեծ բանակը մեր,
 Խանդավառ տեսա լես
 Պայքարում:
 Նրանց կամքը հաղթող,
 Յեվ ուժը տեսա լես
 Ամեն մի աղյուսում
 Ու քարում:

Այնտեղ գիշերը յես
 Ցերեկի պես տեսա,
 Ցերեկը՝ նույնպես
 Ցերեկի,
 Աշխատանքը համառ,
 Կյանքը անմար տեսա
 Սոցիալիստական
 Վերելքի:

Տալփաները կտրած
Մարդիկ տեսա ախտեղ,
Վորոնք չեկել ելին
Պաշքարի,
Վորոնք յեկել ելին
Իրենց ուժը տալու
Սիրելի յերկաթին
Ու քարին:

Կիրգիզները հզոր
Բանակներ տեսա յես,
Քրտնած ճակատներով
Յեվ արի,
Աչքերի մեջ նրանց
Ուժի կրակ տեսա,
Զայների մեջ կամքը
Վիթխարի:

Յեվ այս բոլորի մեջ
Յես արեւ տեսա
Սոցիալիստական
Սիրելի,
Սիրտս վառվեց նրա
Կրակներով անմար,
Քարենները ավի
Իմ յերկրի:

1931 թ. հոկտեմբեր

ԱՓԵՐՈՎ

I

Արեւելյան այս քաղաքում
Յես շրջում եմ նորից ահա,
Դեմից ծոփն ե աղաղակում
Դառնաթախի՞՞ յերգը իրա:

— Ծով, ինչո՞ւ յես աղաղես հեծում.
Ո՞վ վրդովեց հանդիսաւ քո,
Վոր ափերդ ես ահա ծեծում
Յեվ առավոտ, և՛ յերեկո:

Կապույտ ջրեր ունես՝ փերուզ,
Յեվ կոհակներ ագամանդե,
Դու վողբում ես իզուր, իզուր,
Յեվ ափերդ ես ուզում քանդել:

... Առաջ պոետն եր հեկեկում
Քո ալեծուփ սրտի հանդեպ,
Յեվ ուզում եր ցափն իր տրտում
Խառնել քո ջրն՝ ջրերի հետ:

Հիմա դու յես ախուր հեծում,
Արցունքներդ՝ անթիվ կոհակ,
Թաց ափերդ ես ահա ծեծում
Արևի ջրն՝ շողերի տակ:

II

Շուկեց քամին կուրծքը ծովի,
Արևն իջավ սարի յետև,
Յեվ համբույրից խանդոտ հովի
Կրկին հուզվեց ծովը թեթև:

— Յես փնտրում եմ ալիքներն իմ,
Իմ ջրերը կապույտ փերուզ,
Փրփուրներս անցած ու հին
Ու յերգերը իմ նրբահյուս:

Յեկան մի որ մարդիկ նավթի,
Խռովեցին հողիս խաղաղ,
Վոնց վոր մարդը վշտից հարբի՝
Այլապես ե, տես, հողիս ահա:

Իմ փերուզն ջրերի մեջ
Նավերով լի հող թափեցին,
Վիշտս դարձավ նավթի ջրվեժ,
Իսկ ջրերս՝ ցամաքեցին:

Տես, կանգնած ե այնտեղ հիմա
Ցամաքի մի հսկա կտոր,
Մեքենաներ նրա վրա,
Բուրգեր անթիվ, լույսեր, մոտոր...

Ու ամեն որ ափից ահա
Նավթահաններն այն խորաքաշ-
Ծիծաղում են վշտիս վրա,
Ծծում արյունն իմ կանաչ:

Յեվ ցամաքը, վոր հիմա կա,
Բուրգերի խառ յերթը միջին,
Կանգնել ե իմ կրծքի վրա,
Ու կոչվում ե բուխտ Իլիչի...

III

Շուկեց քամին կուրծքը ծովի,
Կապույտ մութը փովեց թեթև,
Ու համբույրից խանդոտ հովի՝
Դողաց ծովը վորպես տերև:

— Ծով, իզուր ես դու հեծեծում,
Սոցիալիզմի կյանքի համար
Յերկիրն առատ նավթ ե ուղում,
Նավթի ծովեր հորդ ու վարար:

Մենք բանտեցինք ջրերը քե-
Յերակներդ բացինք մեր դեմ,
Մեքենայի անդուլ հեքով՝
Նավթ ենք հանում հիմա թեթև:

Թափանցեցինք խորքը հողուդ,
Նավթի համար, կյանքի համար,
Թեկուզ ջրերդ անոգում
Ել չլինեն հորդ ու վարար:

Ծով, իզուր ես դու հեծեծում,
Սոցիալիզմի կովում համառ

Դու ալիերդ ես ահա ծեծում,
Իսկ մեր կյանքը՝ նրա համար:

Մենք վառում ենք հույսեր, լույսեր,
Հույզեր վոսկի ու արեառ,
Արևներ ենք մենք կառուցել
Սոցիալիզմի կյանքի համար:

... Շոյեց քամին կուրծքը ծովի,
Լուսինն ընկավ ծովը՝ թեթե,
Ու համբույրից խանդոտ հովի՝
Դողաց ծովը վորպես տերե:

Ու ամեն որ այս քաղաքում,
Յես չըջում եմ նորից ահա,
Դեմից ծովն է աղաղակում՝
Դառնաթախիժ յերգը իրա:

Բազու
1932 թ. մարտ

ՅԵՐԿ ՀԱՂԹԱՆԱԿԻ

Անդրֆեդերացիայի 10-ամյակին

Մենք վառում ենք այս գիշեր
Բոլոր լույսերը չերկրի,
Բոլոր հույսերը պաշտառ
Մենք վառում ենք այս գիշեր,
Աշխատավոր մարդկութուն,
Թող ձեր սրտերը բերկրեն,
Չունի այնքան պաշտառ եջ,
Վոչ մի ոտար պատմութուն:

Տես, նաչում են Չագեսի
Բշուր աչքերը լուսարձակ,
Կասպիական լույսերի
Շողերն ընկան ջրերին,
Չորագեսի վարսերից
Լույս է ծորում ձորերին,
Բանաքուից, Ռիոնից
Յեղնում են դուչդ արեգակ:

Այդ մեր սրտերն են լուսե,
Վոր նաչում են իրարու,
Այդ մեր կամքերը հաստատ,
Վոր մենք իրար ենք հյուսել,
Մենք, վոր չերեկ «Թշնամի»,

Արջան գետեր թափեցինք,
Այսօր իրար հետ մեկտեղ՝
Արևներ ենք կառուցել:

Այսօր ուրիշ մարտերի,
Պալքարների լենք լելել,
Մենք բերել ենք մեր լերերին
Պաղաղութուն ու հանգիստ,
Ու տենչում ենք հիմա մենք,
Պալքարներով ամենի՝
Վոսկեթիթիթ, կենսատու
Սոցիալիզմի արևին:

Ու գալիս ե տհա նա
Հմայքներով իր լուսե.
Նրա համար լերկաթե
Համբաներ ենք կառուցել,
Ելեքարական վարդերի
Վառ ծաղկոցներ ենք հլուսել,
Համայնական արտերի
Թավիշ կանաչն ենք բացել:

Քրտինքով ենք շաղախել
Դժվար ճամբերը նրա,
Պալքարել ենք, տոկացել՝
Նրա արևի համար,
Հուսացել ենք, վոր կդա
Ու հալացքն իր պալծառ
Կփռի մեր դաշտերի
Ու հին հլուղների վրա:

Յեղ գալիս ե տհա նա.
Ամեն առավոտ, ծեղին,
Այն, վոր ձգվում ե ուժգին
Սուլիչների ձայնը զիլ՝
Հաղթական կանչն ե նրա,
Այն, վոր բաբախում են հար
Գործարանները հսկա՝
Վտաքերի ձայնն ե նրա,

Այն, վոր հեռւմ ենք համառ
Աշխատանքի աղմուկում,
Ու դործում ենք անպաղար,
Այդ նրա հեքն ե անմար,
Այն, վոր խնդությամբ հարբած
Մենք լերգում ենք սրտաբաց՝
Այդ նրա լերգն ե հուզիչ՝
Մեր սրտերի մեջ հլուսած...

.

Բալց սպասեք... սպասեք...
Սհա լեխում են նրանք
Հակառակներով արնավառ,
Հալացքներով թափանցող,
Այդ նրանք են, վոր ընկան
Պալքարներում ամենի,
Վորոնք ձգտում ելին վառ
Սոցիալիզմի արևին:

Տես, կարմրեց ավազուս
Անապատը կրակից,
Նրանց ձեռներն ահա
Միանգամից բարձրացան,
Կասպիական ջրերը
Մոնչացին ահաբեկ...
Յերկաթաթև մի թռչուն
Թալտալով ընկավ ցած...

Այդ նրանք են, վոր ընկան
Պաշարներում ամեհի,
Վորոնք ձգտում էին վառ
Սոցիալիզմի արևին...
— Շիրիմների վրա ձեր,
Հերոսական ընկերներ,
Մենք կառուցում ենք հիմա
Սոցիալիզմ ու հուշարձան...

Տես, վառվում են Չազեսի
Բլուր աչքերը լուսարձակ,
Կասպիական լույսերի
Փալն ընկավ ջրերին,
Չորագեսի վարսերից
Լույս է ծորում ձորերին,
Քանաքեռից, Ռիոնից
Յերնում են դուգդ արեգակ:

1932 թ. մարտ

ՎԵՐՆԱՇԵՆՔ

ՊՈԵՏԸ

Դասակարգի անհուն հուզումներով լեցուն,
Նա վողջ մի տարերք ե անթիվ չերգերով լի,
Նրա չերգը վորպես միլիոն սրտի լեզու՝
Հնչում ե սրտերում ու վողջ աշխարհով մի:

Յեւ մերթ խաղաղ ե նա՝ պոետի ջինջ հոգին,
Ու մերթ մոռնում ե, վորպես անզուսպ ովկյան,
Յերբ պատրաստվում ե նա ծնունդ տալ իր չերգին,
Ո՛ր, անհանգիստ ե նա իր հուշգրերով աշխարհ:

Ո՛ր, անհանգիստ ե նա, վորպես հուզված տարերք,
Ինչպես չերկինք-չերկիր, վոր խառնվում են իրար,
Ինչպես ծովն ե հնչում մի շառաչուն համերգ,
Փշրում բոլոր ալիքներ իր ափերի վրա:

Նա մռայլ ե լինում իր չերկունքի պահին,
Նրա չերկինք հոգին ամպում ե խոհերով,
Յեւ հուշերի հախուռն ու ամհիլ քամին
Գալարվում ե նրա ծով սրտի ափերով:

Յեւ սուր զիկզակներով կաշձակում են աշնտեղ
Մաքերը պոետի ու հուշերին խփվում,
Ու հանկարծ իր սրտի շառաչչունով ահեղ
Վոգեշունչ չերգերի անձրևներ են թափում:

Յեւ չերգերի աչդ հորդ անձրեններից հետո
 Խաղաղվում ե կրկին վողջ տարերքը նրա,
 Պարուրվում ե պայծառ նրա հոգին խինդով,
 Ինչպես արե չեղնի լուրթ չերկնքի վրա:

Յեւ ինչպես նրբահյուս ծխածանի աղեղ,
 Վոր կախվում ե չերկնի կապույտներից անհուն,
 Խաղաղվում ե աչդպես նրա հոգին անեղ
 Ու ժպիտն ե փայլում աչքերի մեջ խոհուն:

1932 թ. ոգոստոս

ԴԱՇՆԱԿԱՆԱՐ ՅԵՐԵՄԱ

Նվազում ես, աղջիկս, դաշնակահար չերեխա,
 Դաշնակահար չերեխա, հնչյունների սիրահար,
 Հնչյուններիդ անձրեք սրտիս վրա թող տեղա,
 Վոր արթնանան նրա մեջ նոր հույզերն իմ անհամար:

Հարվածային քո հայրը աջնտեղ կուվում ե տհա,
 Աջնտեղ կուվում ե տհա չերկաթի ու քարի հետ,
 Հարվածային քո հայրը համառորեն ու անահ,
 Նա ձգտում ե մեր կյանքի չերջանկությանը հավետ:

Նա ձգտում ե մեր կյանքի չերջանկությանը հավետ,
 Դու նվագիր, աղջիկս, դաշնակահար չերեխա,
 Ահա բացվել ե մեր դեմ մի նար կյանքի արահետ,
 Հնչյուններիդ անձրեք սրտիս վրա թող տեղա:

Ո՛ր, մենք չեղել ենք խոնավ նկուղներից, խավարից,
 Հարվածային քո հայրը աջնտեղ կուվում ե տհա,
 Վոր նոր կյանքի արեք մեր սրտերում վարարի,—
 Իսկ դու, իսկ դու նվագիր, դաշնակահար չերեխա:

Մենք դեռ պետք ե տիրանանք բարձունքները
 գիտության,
 Բարձունքները գիտության և արվեստի ու յերգի՝
 Մեր դեմ, աղջիկս, մեր դեմ դեռ անառիկ բերդեր կան,
 Դաշնակահար մանկիկս, դու նվագիր, նվագիր...

1932 թ. հուլիս

ԲԱԼԼԱԴ

Այս փողոցում, ճամբի վրա,
Կիսամուկին թե լույսին,
Աշխատում են հայր ու աղա
Ամբողջ ուրը միասին:

Ալեքը խոհերի հետ
Շաքում է քարը քարի,
Վորդին ջահել ճարտարապետ՝
Ավարտել է այս տարի:

— Հայրիկ, պատը թեք է գնում,
Նայիր, գիծը ուր մնաց.
Հայրիկ, արագ, չետ ենք մնում,
Տես, արևը թեքվեց ցած:

Զվարթանում է ծերունին,
Խինդ է վառվում իր հոգում,
— Ճարտարապետ վորդի ունեմ,
Մատաղ լինեմ ջինջ հոգուն...

— Հայրիկ, լեկել ենք մրցության
Կառուցումի մեծ պալատում,
Վոր մեր կամքը՝ լի խնդությամբ
Անմահանա այս քաղում:

Յեվ ծերունին թափ է առնում,
Խառնում է ցեխը քարին,
Շաղախում է քարաշարում
Ժպիտներն իր բարին:

— Հայրիկ, սիրտս չի համբերում,
Ուժ տուր, թափ տուր քո ձեռքին,
Յես առաջին քարն եմ դնում
Սոցիալիզմի մեծ շենքին...

Յեվ ամեն ուր, ճամբի վրա,
Կիսամուկին թե լույսին՝
Աշխատում են հայր ու աղա
Ամբողջ ուրը միասին:

1932 թ. սեպտեմբեր.

ԺԱՄԱՊԱՆԸ

Փողոցները խաչաձևող
 Նորակառույց շենքերի մոտ,
 Կա մի փոքրիկ բացատ փողոց՝
 Փոշիաշունչ ու արևոտ:

Այնտեղ ահա, ճամբամիջին,
 Ուր անցնում են կառք ու ձիեր,
 Ուր արձանն է մեծ Իլիշի,
 Կանգնած է մի միլիցիոներ:

Զահել է նա, ժիր ու զվարթ,
 Ու մոխրագույն շորեր հագին,
 Գլխին փափուկ մի սաղավարտ,
 Մի փոքրիկ փալտ ունի ձեռքին:

Մերթ ավտո չե անցնում մոտով,
 Մերթ աղմկոտ մի սալե կամ կառք,
 Նա իր ձեռքի փոքրիկ փալտով՝
 Անձալն տալիս է հրահանգ:

Յեվ նայում է հեռու, հեռու,
 Ուղիղ կանգնած պոստի վրա,
 Յեվ հիշում է խնչպես հերու
 Պետք Մոսկով ղրկեց իրան:

Տեսնում է նա շենքեր հսկա,
 Աղմկահուլզ շարժում, հոխոդ,
 Հազար ավտո ճամբի վրա,
 Տրամվայի զվարթ դղիւղ:

Այդ բոլորը ձուլված է մի՝
 Մի ընդհանուր սնափ ժխոր,
 Կարծես հնչող համերգ լինի՝
 Ու ժամապահը դիրիժյոր:

Յեվ նայում է հեռու ելի,
 Ու թվում է նրան ահա՝
 Հազար ավտո անցան հիմի
 Իրեն հանձնած պոստի վրա:

Ու գալիս են տրամվայներ,
 Զրնգոցով անցնում արագ,
 Շուրջը հսկա քարե շենքեր,
 Պայծառադեմ ու բազմահարկ:

Տեսնում է նա ճամբին ահա
 Անցուղարձի ծով ալեկոծ,
 Ինքը կանգնած պոստի վրա,
 Դեմն անձայր, լալն մի փողոց:

Յեվ ասֆալտե փողոցում այդ,
 Ուր թնդում է խուլ մի ժխոր,
 Նա շարժում է մի փոքրիկ փալտ,
 Վորպես հմուտ մի դիրիժյոր:

Բայց ժպտում ե մեկը նրան,
Այդ մեծ արձանն ե Լենինի,
Վոր ասում ե կարծես իրան.
— Ե՛կ, ժամապահ, այդ կլինի:

ՓԼՈՒՋՈՒՄ

Պարխել ե հնակառույց շենքը քո հոգու,
Յեւ հույզերի պարտեզը հին թոշնում ե աշտեղ,
Մի անհայտ ձեռք չար հույզերիդ թուփերն ե պոկում,
Ու ցանում ե նոր վարդերի սերմերը լուսեղ:

Ժամանակի հողմը անեղ քշում ե անա,
Թերթիկները հին վարդերի՝ չար ձեռքով ցանված,
Աղոթքները, վոր իջել են քո հոգու վրա,
Ղողանջները ժամի դանդի արյունով հարբած:

Յեւ ըննության ու քաղցի տակ ծնված քո չեսի
Զվարթ մահերգն ե աղմկում, վողջունիւր նրան,
Թող մեռնի նա, պոկվի նա ել հոգուդ պարտեզից,
Նայիր՝ մի նոր կյանք ե շողում աշխարհի վրա:

Նայիր, մի նոր կյանք ե շողում աշխարհի վրա,
Ու փչում ե հնակառույց շենքը քո հոգու,
Համախական կյանքի ձայնը լսում եմ անա
Նոր հույզերի ու նոր չերգի քաղցը համերգում:

ՍԻՄՖՈՆԻԱ ԱՌԱՅ ԼԱՐԵՐԻ

Դադարիր, ուղիւ, դադարիր,
Բաժանեալ եւ սոնատը Բախի,
Նվագիր սիմֆոնիան մեր դարի,
Վոր սրտի նման բարախի:

Նվագիր առանց լարերի,
Վոգեշունչ սիմֆոնիան հրաշագեղ,
Միացրու թելերդ յերկրին՝
Ներդաշնակ հնչյուններ կան աշխարհը:

Թող քամու շուրթերի տակ հնչող,
Ելեքարոտներն անխորտակ,
Հույզերի քաղցրալուր կանչով՝
Նվագեն վորպես բյուր ջութակ:

Թող աշխույժ կանչերը գնացքի,
Վորպես բյուր ուղիւ ալիքներ՝
Իրենց հեքը խառնեն նվագին,
Ու հնչեն վորպես սրինգներ:

Պղնձե փողերի փոխարեն
Թող հնչեն գուգոկներն ահա,
Վոր հալացքը յերկինն են հառել,
Ու քաղցր ձայնակցում են իրար:

Զրնդուն ձայները ուղիւ,
Վորպես յերկաթի ծիծաղներ,
Թող ձուլվեն ձայների հեյզերին,
Ու դառնան աշխույժ ծնծղաներ:

Յեւ թնդյունը պայթող ժայռերի
Վորպես բամբ թմբուկներ հնչեն թող,
Հարվածները թռչող քարերի՝
Լինեն թող թմբուկներ խփող:

Միալար կանչերը ջրերի
Դալլալեն, վորպես ֆլեյտա,
Ո՛ր, ուղիւ, նվագիր մեր դարի
Վոգեշունչ, հղոր սիմֆոնիան:

Դիզելների հեքը միալար,
Ալտոնների վաղքը սրընթաց,
Այդ յերգին ձուլվեն ու միանան,
Վորպես խալոտ մի կոնտրաբաս:

Յեւ ալդ բոլորի մեջ ահա
Սոցիալիզմ կառուցող միլիոնի
Հույզերի մեկուգիսն յերեւա՝
Վոգեշունչ ձայների ալդ ֆոնին:

Այդ հուզիչ հնչյունների վրա
Թող արեւ լինի ֆերմատտո,
Ժամանակը քայլերով իրա՝
Բարախի վորպես ստակատտո:

Դադարիր, ռազին, դադարիր,
 Բավական ե սոնատը Բախի,
 Նվագիր սիմֆոնիան մեր դարի,
 Վոր սրտի նման բարախի...

1932 թ. հունիս

ԳԻՇԵՐԱՄՈՒՏ

Ամպի ծվենները վառվում են ահա,
 Հանգչում ե արևը, հալչում ե ասեա,
 Ու մութը նստել ե սարերի վրա,
 Խոհուն են սարերը, սարերը ինձ պես:

Խոհուն են սարերը, դարերը ուսած
 Հանգչում ե արևը, արևը ահա,
 Ու մութը թափվում ե հողի պես դեռ թաց,
 Լինած մի ցերեկի դադաղի վրա:

Ու մութը թափվում ե հողի պես դեռ թաց,
 Ամպի ծվենները մարել են ահա,
 Ե՛ր լեռան կատարից լուսինն ընկավ ցած,
 Ու փշրվեց կարծես աշխարհի վրա:

Եւ չկա ցերեկը, գիշեր ե իմ դեմ,
 Խոհուն են սարերը, դարերը ուսած,
 Յերկնքի ջահերը, ջահերն արդեն
 Վառվում են: Գիշերը ի՞նչ նուրը ե հյուսած:

ՎԵՐԶԱԼՈՒՅԱ

ՎԵՐՋԱԼՈՒՅՍ

Մորթվեց արեգակը այնտեղ, արևմուտքում,
Դարերի տակ ձկնած մի լեռան սապատին,
Ամպերի սպիտակ կուրծքն է արյունոտում
Արյան շատրվանն այն բոցակաթիլ.
Յեվ նեոտում է մի ձեռք ահա դեպի լեռկինք
Արյունոտ մի գաղուշն՝ իբրև լուսնի մահիկ:

Այնտեղ վերջալույս է, արևն է մահանում,
Յես զգում եմ նրա հեքը մահացողի.
Այնտեղ վերջալույս է. և աստղերն են լեխում,
Վորպես արցունքները մահը վողբացողի.
Այնտեղ վերջալույս է. լեռկինքը սգավոր
Իր փերուզե դեմքին քաշում է սև մի քող:

Յեվ լիջնում է մութը ու հողմն է բարձրանում
Փեշերը քսելով արտերին ու հողին,
Յեվ գիշերն է ահա թանձրությամբ ծանրանում,
Յեռկիւրը մտնում է խավար մի անկողին,
Մութի մեջ դծվում է սիլուետը մի լեռան՝
Վորպես արեգակի մի անշուք գերեզման:

Բայց դեռ մարմնում է իմ դեմ մի վերջալույս
Արևմուտքի մոռյլ, խավար ֆոնի վրա,
Այնտեղ հիվանդ մի մարդ գալարվում է անհույս.

Յեւ զեւ արշուճոտ են շրթունքները նրա.
Յեւ զեւ անվում է նա կլանքերով մարդկային,
Ու արշուն է կաթում ժանիքներից իրա:

Այնտեղ մեռնում է նա՝ տիրանը աշխարհի,
Մռայլ քաղաքների տիրակալը դեղին,
Նա՝ վոր ցանկանում է հողագունդը վառի,
Իրը հույսը վերջին, դալարքը մեռնողի,
Նա՝ վոր ցանկանում է բոցերով հրդեհի
Բանալ արշունադավ փրկության մի ուղի:

Այնտեղ վերջալույս է, հոգեվարք է այնտեղ,
Քաղաքների թանձր լշուշներից ահա
Յեւ տեսնում եմ—բարձր ծխաններից արդեն
Ձի բարձրանում ժահրոտ, թունոտ շունչը նրա.
Յեւ թույլ են բարախում մոտոր ու գործարան՝
Այդ մահացող մարդու խարխուլ սրտի նման:

Յեւ տեսնում եմ այնտեղ—ահա շրջում է նա՝
Մի ուրվական լուսե, բազմութուններ խրոխտ,
Վոր չոքել են կարծես նրա կրծքի վրա՝
Վորպես մահասարսուռ և անողոք մի բոթ,
Յեւ փորվում է այնտեղ մի անդունդ անսահման
Մահացողի անհուշ ու խորունկ գերեզման:

Վաղը կմեռնի նա այնտեղ, արևմուտքում,
Մռայլ քաղաքների տիրակալը դեղին,
Վոր դեւ հազար կլանքեր ու սրտեր է ուտում

Իր՝ մեռնողի անհուշ՝ դալարքներով վերջին.
Վաղը կմեռնի նա: Յեւ մահ՜նջ տողերն իմ այս
Գուցե հնչեն վորպես զվարթաձայն մահադդ:

Այնտեղ վերջալույս է: Բայց տեսնում եմ ահա,
Վաղվա բոցաճառագ արեգակը չքնաղ
Վորպես արու առյուծ կանգնած լեռան վրա,
Թափ է տալիս հալարա վոսկի բաշը իրա.
Նա մարդկային կլանքի վոսկեղարն է ուսել,
Հրդեհվում են այնտեղ պալձառ արշալույսներ:

1932 թ. սեպտեմբեր

ՀԵՆԱԿՆԵՐԸ

Հողագնդի անթիվ քաղաքներում բոլոր,
Յեւ գյուղերում հետին, ճամբաների վրա,
Յերբ յեկում եւ վոսկի արեգակը բոսոր
Վոսկեղերձան բաշով կաբմիր ձիու նման՝
Դադաղաձայն, վորպես մահասարսուռ քայլերդ,
Դոփում են գետինը միլիոն կենտ հենակներ:

Հենակներին կրթնած՝ արագիւններ վորպես,
Մի վտանանի մարդիկ աչքերի մեջ ցատում,
Հողիներում նրանց բոլոր հույները հրկեղ,
Յեւ սրտերում խորով փափագները բազում,
Որորում են առաջ վտաններն անընկեր,
Դոփում են գետինը միլիոն կենտ հենակներ:

Յես տեսնում եմ նրանց՝ հեռուներից անձիր,
Աչքերի մեջ սառած սարսափը ահագին,
Շարժումներում ճնշող տխրություն ու ձանձիր,
Ու գեմքերին իջած ապտակները կյանքի,
Խոհերում՝ գիշերը անթափանց ու անել,
Դոփում են գետինը միլիոն կենտ հենակներ:

Յեւ շարժվում են նրանք գլխիկոր ու տրտում,
Քաղաքներում բոլոր և գյուղերում հետին,
Ամեն մեկը կարծես իրա վտան եւ փնտրում,

Ձանձրացել են նրանք արդեն փայտե վտից.
— Ձեր վտանները կերան հազար ռումբ ու արկեր,
Վոր դոփեն գետինը միլիոն կենտ հենակներ:

Ընկերներ իմ անթիվ, ընկերներ անհամար,
Յես տեսնում եմ ահա ձեր վտանները կորած
Կապիտալի դժոխք հնոցների մեջ վառ,
Նրանց ծխաններում գորշ ու յերկնասլաց,
Վոր դարձել են հազար կյանք լափող կրակներ,
Վոր դոփեն գետինը միլիոն կենտ հենակներ:

Յեւ բոցերը գեղին՝ բոլոր կյանքերով վառվող,
Ծափալվել են վորպես մի անգիջում հրդեհ,
Թափ են առել վորպես ձեր կամքերը հառնող,
Խարխում են արդեն պալատներ ու շենքեր,
Ու նրանց շուրջ իբրեւ յերգեր մահվան բոթի՝
Դոփում են գետինը միլիոն կենտ հենակներ:

Յեւ կիլիկեն նրանք: Յես լսում եմ արդեն
Աղաղակներ հուժկու, միլիոնների ցատում,
Վտանաձայներ խրոխտ, վոր դոփում են իմ դեմ
Ամուր վտանների տեր բանակները բազում,
Վոր խորտակեն բոլոր հրանոթ ու տանկեր,
Վոր չդոփեն հողը միլիոն կենտ հենակներ:

Յես լսում եմ արդեն շառաչը պայքարի,
Ըմբոսառցման անափ մաքառումն անհուն,
Վոր աշխարհը լափող վառ հրդեհը մարի,

Վոր մահը սավառնի կապիտալի հոգում,
Ովկյաններում սառեն անթիվ ուռմբ ու արկեր,
Վոր չգտնեն հողը միլիոն կենտ հենակներ:

Յեվ աշխարհի անթիվ քաղաքներում մի որ,
Յեվ գյուղերում հետին, ճամբաների վրա,
Կբարձրանա վոսկի արեգակը բոսոր՝
Վոսկեղերձան բաշով կարմիր ձիու նման,
Յեվ կթնդան ողում հաղթանակի յերգեր,
— Պատմություն կդառնաք, միլիոն կենտ հենակներ:

1932 թ. ոգոստոսի 8.

ՎԵՐՋԱԼՈՒՅՍԻ ՅԵՐԳԸ

Յես յերգում եմ ահա վերջալույսի յերգը,
Յեվ պայծառանում ե իմ հոգին,
Այնտեղ ընկերներս ե՛ս սոված, ե՛ս մերկ եմ,
Քաղաքներում հեռու արևմուտքի:

Այնտեղ ընկերներս գործազուրկ եմ, անտուն,
Այնտեղ վերջալույս ե, այնտեղ գիշեր,
Յես յերգում եմ ե իմ յերգերով լի հոգուն
Ըմբոստացման անափ ուժ ե իջել:

Յեվ վոչ վոք չի կարող իմ կոկորդը սեղմել,
Յես յերգում եմ հոգով լի ու առատ,
Յես տեսնում եմ այնտեղ աճում են նոր սերմեր,
Վոր չկային այնտեղ յերբեք առաջ:

Այնտեղ ընկերներս սոված եմ ե անտուն,
Յեվ քաղցը նրանց տվել ե ուժ,
Նրանց հոգիներում վառող ե կուտակվում,
Վոր բարձրանա կովի թանձր մշուշ:

Այնտեղ նրանք ահա թմրուկներ են խփում,
Յեվ կովի շեփորներ ահեղագող,
Նրանց շեփորների ձայներն են իմ յերգում,
Յես լսում եմ զորեղ մի մարտակող:

Խարխուլում ե անտեղ զառամած մի աշխարհ,
 Յերբ վոտներով հուժկու հողն են դովում,
 Փռվել ե նրանց դեմ լուսեղ մի ճանապարհ՝
 Արևմուտքի թանձր աղջամուղջում:

Յես չերգում եմ ահա վերջալուսի չերգը,
 Յեմ պայծառանում ե իմ հոգին,
 Գիտեմ, ընկերներս վաղը պիտի չերգեն
 Պայծառ արշալույսը արևմուտքի:

1932 թ. սեպտ.

ՎՈՍԿԻՆ

— Հայրիկ, ինչո՞ւ չե վոսկին
 Արեգակի պես փայլուն:
 — Վորովհետե նրա մեջ
 Աշխատավոր մարդկության
 Միրան ու արյունն ե այրվում:

— Հապա ինչո՞ւ չե դեղնել
 Ինչպես համբուլը մահի:
 — Տղաս, նրա չեռեից
 Ագահ մարդիկ են ընկել,
 Նա ել դեղնել ե անից:

— Հայրիկ, հայրիկ սիրելի,
 Ասա, ինչո՞ւ չե հնչուն:
 — Տղաս, սիրտը անով վի,
 Նա դեռ չերկու աշխարհի
 Արյան կովի չե կանչում:

*
* *

Կննա վառ արևը՝
Մեր կամքը հաղթող,
Կհնչի մեր բարևը
Սահմանից աչն կողմ:

Մի որ կեննեն դեմ դեմի,
Բանակ առ բանակ,
Կխորտակվի թշնամին,
Կըլնի հաղթանակ:

Կննա վառ արևը՝
Մեր կամքը զրահ,
Կհնչի մեր բարևը
Աշխարհի վրա:

1932 թ.

ՅԵՐԳԵՐ ՀԱՐՎԱԾԱՅԻՆՆԵՐԻՆ

Աղմկում են քո հոգում
 Հազար ու մի չերգ,
 Հիմա հազար ու մի չերգ
 Աղմկում են քո հոգում,
 Դու ապրում ես ինչ վոր մի
 Չապրած խնդութուն,
 Հիմա հազար ու մի ձեռք
 Բեղ կանչում են տուն:

Աշխատել ես այսոր դու
 Յեվ ժիր, ե՛ աշխույժ,
 Ու ամել ես քո հոգուն
 Նոր թափ ու նոր ուժ.
 Հիմա դառնում ես դու տուն,
 Յեվ զոհ, ե՛ արի,
 Ու ժպտում ե քո հոգուն
 Փառքը պալքարիդ:

Այնտեղ կռիվ ե անել
 Մուրճի, յերկաթի,
 Կլանքն ե կառուցվում այնտեղ
 Կաթիլ առ կաթիլ.
 Այնտեղ հերոսը նա չե՛
 Ով քրտինք թափի,

Ում քրտինքը հուլի հետ
Կաթի չերկաթին:

Հիմա տուն ես դառնում դու,
Իմ հերոս ընկեր,
Աղմկում եմ քո հոգում
Հաղար ու մի չերդ,
Դու ապրում ես ինչ վոր մի
Չապրած խնդութուն,
Հիմա հաղար ու մի ձեռք
Քեզ կանչում եմ տուն:

II

Յես քեզ իմ մեջ եմ զգում,
Հերոսական բարեկամ,
Հերոսական բարեկամ,
Յես քեզ իմ մեջ եմ զգում.
Ու քո շունչն ե իմ չերգում,
Կառուցողիդ հաղթական
Խինդն ու չեռանդը հախուռն
Արյունիս մեջ եմ զգում:

Ա՛խ, լես գիտեմ, լես գիտեմ,
Դժվար, դժվար են այնքան,
Պայքարները քո վսեմ
Դժվար, դժվար են այնքան.
Մարտնչողիդ հեքը լես
Իմ հոգու մեջ եմ զգում,
Հերոսական բարեկամ,
Ինձ կովիդ մեջ եմ զգում:

Ու քո կովում հաղթական
Սոցիալիզմի չմարող
Վառ արևներն եմ զգում,
Ու խանդավառ կանչերի,
Ու գեմքերի արևկա
Պաշտառատես ու ժպտուն
Շքեղ չերթն ե իմ հոգում—
Քեզ նրա մեջ եմ զգում:

III

Քո աչքերից խինդ ե ծորում
Մեքենայիդ վրա,
Քո աչքերի լուսե ծովում՝
Կյանքն եմ տեսնում ահա:

Դու լարել ես մկան և ուժ
Սոցիալիզմի համար,
Դու ցրում ես թախիժ ու մուժ՝
Աշխատանքով համառ:

Հերոսական պաշտարից քո,
Հարվածային ընկեր,
Պատմությունը կմնա գոհ՝
Դարեր, դարեր, դարեր...

Դու փոխում ես կյանքը հիմա,
Փոխվում նրա հետ,
Սոցիալիզմի ճամբի վրա՝
Միլիոնների հետ:

Դրանով ել հպարտ ես դու
Մեքենայիդ դիմաց,
Յես քո համառ, պայծառ հոգու,
Յերպն եմ յերգում հիմա:

IV

Սոցիալիզմի բախտը, ընկեր,
Աշխատանքիդ թափի մեջ ե.
Լավ որերի տեսչերը մեր
Սրտիդ արագ հեքի մեջ են.
Ուժդ լարի՛ր, չեղի՛ր արի,
Յեւ ի հավատա — պայծառ մի ուր.
Սոցիալիզմի արեւը նոր
Մեր աշխարհում կվարարի...

V

Հոգիս փռվեր փողոցներում, շենքերին,
Ձեր դեմքերին ու սրտերին արեկա,
Ձեր պայքարի, կառուցումի հեքերից
Չգար սիրտս ձեր սրտերում ինչ վոր կա:

Թափանցեր նա անդունդները ձեր սրտի,
Անծալրածիւր յերկինքները ձեր հոգու,
Յեւ վեհությունը զգար նա ձեր կամքի,
Յեւ հույզերը արեւի պես լուսատու:

Գարունները շնչեր հոգիս ձեր կյանքի,
Աշունները, ձմեռները ցրտաշունչ,
Յեւ ամպերում ձեր հոգու լուրթ յերկնքի՝
Մոլորվեր նա, վորպես թռչուն, անտրտունջ:

Յեւ յերբ կրկին վերադառնար նա ինձ մոտ,
Հարցնեյի. — ասան, սիրտ իմ, ի՞նչ տեսար,
Պատասխան տար. — սրտերի մեջ արեւա՝
Վեհ կամքերի, հոգիների բյուր աշխարհ:

1932 թ. ոգոստոս

VI

Ունկնդրիր իմ յերգին,
Ու հեքին, ընկեր,
Յես քո կողքին եմ կրկին,
Մեծ ճամբի վրա,
Հզոր կառուցման մեջ մեր
Դու արեւ պայծառ,
Յես ել քեզնից լույս առած՝
Ամպի մի քուլա:
Իմ լերգերը թափվեն թող
Վոնց անձրեւ զվարթ,
Վոր թրջում են քար ու հող,
Շենքեր, լեռ ու արտ,
Արեւի տակ թող հոսի
Յերգերիս առուն,
Սիրտս կանչի ու խոսի,
Վոնց պայծառ դարուն:
Վոր իմ յերգը միանա
Բո տաշած քարին,
Յեւ հոգին քո իմանա,
Ուժ տա պայքարին.
Թափ առնի նա ու լինի,
Աննկուն, համառ,
Վոր վոչ մի բերդ չմնա
Առնելու համար:

1932 թ. ապրիլ

ԲԱՅ ՆԱՄԱԿ ՄԱՐՈՋՈՎԻՆ

Յես քեզ ճանաչում եմ, ընկեր իմ,
Սիրտս զգացել ե խինդը քո,
Գործդ սրտիս այնքան մտերիմ՝
Դիտել եմ յես շատ յերեկո:

Հիմա ել կարծես իմ դիմաց
Կանգնած ե ծխանն աղջուսե,
Կանգնած ե խրոխտ, յերկնաբարձ՝
Գազաթին պսակը լուսե:

Թվում ե շարում ես ելի դու
Վերջին աղյուսները ծխանի,
Ու վեհությունը քո հոգու
Թողնում ես նրանց մեջ կենդանի:

Քո բարձունքներում ահարկու,
Ընկեր իմ, ընկեր իմ ենտուգիաստ,
Աղյուսներ ես շարում ահա դու,
Յեմ խրոխտ, և՛ համառ, և՛ զգաստ:

Ու կերտում ես դու պատմություն,
Ստեպում՝ հեռավոր Սիրբիլի,
Կուզնեցկսորոյ քաղաքում,
Հեռավոր մասերում յերկրի:

Այնտեղ, ուր շաչել են շղթաներ
Քեզ նման հազարի վոտքերին,
Ուր տայգաները՝ անարգել
Աղմկել են բուքը շուրթերին:

Այդտեղ, Սիրբիլում դու հիմա
Դարսում ես աղյուսը աղյուսին,
Բարձրաբերձ ծխանի վրա,
Քո ըմբոստ կամքով հերոսի:

Կառուցում ես դու մեծ զավոդ,
Մետաղաձուլական մի հսկա,
Վոր վողջ աշխարհը կրակոտ
Քո կամքի վեհությունը զգա:

Վոր ջարդենք ամեն մի մոռթ
Թշնամու՝ ներքին թե արտաքին,
Ամեն մի աղյուսդ մի բռունցք
Նրա ճակատին ու քունքին:

Ամեն մի աղյուսդ հաղթանակ
Սոցիալիստական նոր կյանքի,
Մենք շարժվում ենք բանակ առ բանակ,
Մեր դասակարգը կհաղթի:

Ու դրա համար ունկնդրիր
Հուլգերիս ալեծուփ ծովին.
Հղում եմ վողջույնա Սիրբիլ,
Կուզնեցկսորոյ քաղաքում,
Ընկեր Մարոզովին...

ՅԵՐԳ ՇԱԽՏՅՈՐԱԿԱՆ

Մենք շախտյորներ ենք,
 Շախտերում քանդում ենք,
 Վոր յերկրին ածուխ տանք
 Ու կյանք:

Մենք շախտյորներ ենք,
 Հազար ու հզոր ենք,
 Յերկրի ամեն խորշում
 Մենք կանք:

Վեկապեն ասել ե,
 Սիեղդում խոսել ե,
 Վոր յերկրին ածուխ տանք
 Ու կյանք:

Մեր ուժը լարել ենք,
 Մշուշը ցրել ենք,
 Ու յերկրին ածուխ ել
 Կտանք:

Մենք շախտյորներ ենք,
 Կռվում հաղթողներ ենք,
 Այս թեժ կռվում դեռ
 Մենք կանք:

Յերկիր մեր, յերգիւր դու,
 Քեզ կամքը մեր հատու,
 Քեզ համար մեր կյանքն ել
 Կտանք:

Լենինսկ (Կուղբաս)
 1931 թ. ոգոստոս

ԴԱՍԱԼԻՔԸ

Փողոցների մշուշում
Դեգերում ե մի տղա,
Նա հարբած ե ու ցեխոտ
Փողոցների մշուշում,
Որորվում ե ահա նա
Խոնավ մայթերի վրա,
Խոնավ մայթերի վրա՝
Փողոցների մշուշում:

Ե՛լ, գինեմոլ պատանի
Փողոցներում դեգերող,
Ճանաչում ես արդյոք դու,
Ե՛լ, գինեմոլ պատանի,
Ո՞վ ե գործում քո շնչով,
Ո՞վ ե քո սիրտը գերող,
Ո՞վ ե իր ցանցը լարել,
Վոր քեզ անկումը տանի:

Փողոցների մշուշում
Դեգերում ե մի տղա,
Նա գինու հետ ծծել ե
Թշնամու կամքը քինոտ,
Յեվ որորվում ե հիմա
Խոնավ մայթերի վրա,

Սոցիալիզմի մեծ ճամբին՝
Նա լերերուն ու գինոտ:

Հասկանում ե արդյոք նա,
Վոր ընկերները հազար
Լարել են ուժ ու մկան,
Հասկանում ե արդյոք նա,
Վոր հազարի շարքերից
Հեռացել ե ու չկա,
Վոր թողել ե այնտեղ նա
Մի արտասովոր մեքենա:

Դասալիք ես դարձել դու
Սոցիալիզմի մեծ գործում,
Փողոցներում դեգերող
Ե՛լ, գինեմոլ պատանի,
Հաղթահարիր թշնամուն,
Վորը քո մեջ ե գործում,
Վորպեսզի նա քեզ մի որ
Անդունդները չտանի:

1981 թ. գեղեմբեր

Ժողովրդական Մոսիվներ

I

Կոմսոմոլ են տղեն,
Աչքս վրեն մնաց,
Հրեն, ճամբի վրեն,
Ձիով են հւր գնաց:

Սիրտս տարավ իր հետ,
Կյանքս ել հւր մնաց,
Հերս կուլակ մի մարդ,
Հորս դուշման գնաց:

Լուսդ խավրի, իմ հեր,
Դու անարև մնաս,
Կոմսոմոլ են տղեն
Առանց բարև գնաց:

Կոմսոմոլ, ալ տղա,
Աչքս վրեղ մնաց,
Ասես սրտիս վրա
Ձիդ դոփելով գնաց:

II

Լինելի, հով լինելի,
 Նուսնակի շող լինելի,
 Լազերում ննջած չարիս
 Յերեսին քող լինելի:

Մայիսի ցող լինելի,
 Իմ չարի քող լինելի,
 Թվանքը գրկած չարիս
 Թվանքին փող լինելի:

III

Իմ կյանքը քարոտ ճամբա,
 Լաչակս գլխիս ամպ ա,
 Իմ խավար հոգու համար՝
 Իմ չարը վառած լամպ ա:

Արևը զառ ա մանուս,
 Իմ չարը վար ա անուս,
 Մաշինի ձենից ասես
 Իմ սիրտը խաղ ա անուս:

Արևը հողի վրա,
 Մանուս ա շողն իրա,
 Կոմսոմոլ չարիս տված
 Բարևը սրտիս վրա:

IV

Բատրակ լինի, լավ լինի,
Սիրա՞ք՝ սիրո գավ լինի,
Քան թե կուլակ մի տղա՝
Հոգուս վրա ցավ լինի:

ԹԱՌԶԱՆԻ*) ՄՈՐՄՈՔԸ

Շեղկիլանի բաղերի մեջ,
Թաղերի մեջ կեր ու խում ե,
Բյուլբյուլների խաղերի մեջ
Վարդի թուփը արնախում ե,
Հարեմի մեջ հեքը թառի
Սրտի նման բաբախում ե,
— Թառղան, սիրած, գյողալ լարիդ
Կամքը իր հոր փափախումն եր:

Յեսամանի ծառն ունեք
Յարիս նման խաս շրթունքներ,
Սեվ խաղողի թաղն ունեք
Յարիս նման սև աչունքներ,
Բյուլբյուլների բաղն ունեք
Յարիս այտերն վարդի թերթեր,
— Թառղան, սիրած գյողալ լարիդ
Հոր քար սիրա՞ք ամուր բերդ եր:

Թառի առաջ սիրտս բացի,
Յարի ցավը թառն ի՞նչ անի,
Վարդը տեսա, դարդս լացի,
Վարդը աչքի ցողն ի՞նչ անի,
Թաց աչքերս տվի բարձին,

*) Թառղան — Թառ նվագող

Վախ, չոր բարձը ինձ խնչ անի,
— Թառզան, սիրած գլողալ յարիդ՝
Հերը հացով ծախեց խանին:

Մի թառան ուղտ չոքեց դռան,
Շեմքին ախր են իմ սիրտն եր,
Խանի ուղտը կոխեց վրան,
Սիրտս ախր սիրով լիքն եր,
Յարս խանին խաղալիք ե,
Ինձ համար նա կյանքս ինքն եր,
— Թառզան, յարիդ համար բերած
Խաս քյաշաֆան մահով լիքն եր:

Ե՛յ, բաղամդյուլ Հադրան վրան
Քյաշաֆի մեջ յարս ինքն եր,
Ռանդը յարիս դեղին դափրան՝
Աչքիս առաջ մահն ինքն եր,
Ուղտը կանգնեց, յարս վրան,
Վոտքերի տակ, վա՛խ, իմ սիրտն եր,
— Թառզան, սիրած, գլողալ յարիդ
Ուղտի վրա հարեմ տարան:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՂ

1. * *	10
ՀԱՆՉԱՐԱԹՅՈՒՆ	
2. * *	11
3. Կախչ	12
4. Շիրիմ	13
5. Դամանական	14
6. Կաակ	16
7. Որացույց	17
8. Բերքի յերդ	20
9. Խոհ	23
10. Ծովի հեռ	23
11. Խորհուրդ	

Յերկարքի վստնաայանք

12. Տարեդարձի յերդ	27
13. Շենք	30
14. Առավոտ	31
15. Լույսերը	32
16. Կա նա	33
17. Քաղաքի հեռ	34
18. Յես հիշում եմ նորից	36
19. Առավոտ	38
20. Քաղաքը	39
21. Անավարտ պատմություն	43
22. Այց	49
23. Արեւով	51
24. Յերդ հաղթանակի	55

Վ Ե Ր Ո Պ Ե Ն Ը

25. Պոյեալ	61
26. Դաշնակահար յերեթ	63
27. Բալլադ	64
28. Ժամապահ	66
29. Փլուզում	68
30. Սիմֆոնիա առանց լարերի	70
31. Գիշերամուտ	73

Վ Ե Ր Չ Ա Ն Ա Յ

32 Վերջալույս	77
33. Հենակները	80
34. Վերջալույսի յերգը	83
35. Վոսկին	85
36. Տոնավառ արև	86

Յերգեր հարվածայիններին

37. Աղմկում են քո հոգում	89
38. Յետ քեզ իմ մեջ եմ զգում	91
39. Քո աչքերից	92
40. Սոցիալիզմի բախումը, ընկեր	93
41. Հոգիս փռվեր	94
42. Ունկնդրիլ իմ յերգին	95
43. Բաց նամակ Մարոգողին	96
44. Յերգ շախմատական	98
45. Դասալիքը	100

Փողովորդական մոտիվներ

19. Կոմսոմոլ են աղեն	100
47. Լինեյի հով լինեյի	106
48. Իմ կյանքը քարոտ համբա	107
49. Բարակ լինի լավ լինի	108
50. Քարզանի մորմուքը	109

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0365439

53880

891.99

U-27